

сем њих, читати и они који се припремају за дипломатску службу или се у њој већ налазе, будући да су многе појаве и проблеми у функционисању ове службе о којима Мићић пише ванвременски.

Зоран ЈАЊЕТОВИЋ

Божица Ж. Славковић Мирић.
Политичке, економске и културне прилике на Косову и Метохији 1929–1941.
Београд: ИП Просвета – ИП Принцип, 2018.

Као и већина докторских дисертација одбрањених на Катедри за историју Југославије Филозофског факултета у Београду, ова књига др Божице Славковић Мирић претежно је заснована на примарној грађи Архива Југославије, Архива Србије (збирка БИА) и Војног архива. Сама чињеница да је ауторка користила 26 архивских фондова, 37 наслова периодике, 213 монографија и 108 научних чланака довољна је за утисак о веома позданим темељима на које је постављена амбициозна и разграната структура. Од самих уводних делова ауторка најављује и демонстрира систематску надоградњу постојеће изворне основе стављајући читаоцу до знања да ће бити упознат и са најактуелнијим радовима домаће и светске историографије који се баве међуратном историјом Косова и Метохије. Посебно значајним чини нам се њена спремност да се упусти у полемику и вредновање постојеће литературе, нарочито у случајевима „рата статистиком“ и других облика политичке инструментализације науке.

Један од универзалних проблема са којима се суочавају истраживачи тема омеђених територијално-административним границама које су у кратким историјским интервалима вариране, јесу потешкоће приликом коришћења државних статистичких извора и њихове правилне систематизације. Свесна тих потешкоћа, Божица Славковић Мирић се определила за „тежи пут“ који, заправо, једини води ка валидном резултату.

Књигу чини осам тематских поглавља и више десетина ужих проблемских целина које покривају готово сваки аспект политичког и друштвеног живота на Косову и Метохији током друге деценије југословенске краљевине. С обзиром на манипулативни потенцијал теме, али и контроверзне интерпретације њене предисторије, ауторка је концизним и прегледним уводом реконструисала комплексно стање под турском управом након Берлинског конгреса, као и током ратног периода 1912–1918. Када говори о „простору и његовим потенцијалима“, она се труди да осветли што више елемената који су га, према њеном уверењу, чинили геополитичким и стратегијским језгром Балкана.

Прави истраживачки потенцијал исказан је у другом поглављу („Држава и њено функционисање на Косову и Метохији“), где су поменуте методолошке баријере дошле до пуног изражаја. Писање о државној и бановинској власти на малом географском простору који је раздељен на три административне управе може обесхрабрити истраживача, нарочито када се суочи са три сродна, али не нужно идентична бирократска система чији су писани трагови служили као базични историјски извор. У том смислу, делови посвећени војсци и жандармерији делују растерећеније, како услед униформније грађе тако и због релативно богатије стручне литературе која се бави војном историјом. Оно што посебно импресионира јесте спремност темељног суочавања са свим темама дефинисаним у садржају без обзира на степен њихове истражености, политичку осетљивост или напор који таква елаборација изискује.

Добар пример такве бескомпромисне позиције Божица Славковић Мирић је исказала у трећем поглављу („Друштво Косова и Метохије“). Након опрезног приказа демографске физиономије простора, усредредила се на објективно „најтежа“ места која укључују честе демографске промене узроковане комплексним миграторним процесима и колонизационим подухватима. Директно сучељавање са контроверзним интерпретацијама у поларизованој литератури изискивало је посебан опрез, нарочито код тумачења резултата пописа становништва и бројних лексичких и статистичких замки.

Улога великих сила и регионалног, балканског окружења на развој албанског питања обрађена је у четвртном поглављу књиге. Уз анализу утицаја италијанског и британског фактора, ауторка се посебно задржала на односу југословенских суседа према албанском националном и државном питању. Упечатљив оглед о узајамној интеракцији великоалбанске идеје и концепта интегралног југословенства у сенци „непријатног суседа са немирном границом“, претходи солидном приказу хаотичне ситуације на југословенско-албанској граници заснованом на исцрпној војној грађи. Питање унутрашње политике на Косову и Метохији централни је мотив петог поглавља, у оквиру кога су, поред делатности политичких странака, изборних процеса и пропаганде, изложени погледи кључних политичких и верских вођа, утицајних културних и јавних делатника. Њихове биографије у научном апарату књиге представљају вредан истраживачки допринос.

Привреду Косова и Метохије ауторка вредносно позиционира „између економског развоја и стагнације“. При опису стања пољопривреде и последица аграрне реформе она укршта различита гледишта, баш као и док гради причу о природним богатствима и економским потенцијалима, привредној елити и утицајним индустријалцима, Трепчи, извозу, занатима и што је посебно важно – реконструкцији обима и структуре инвестиција.

Државна интервенција у просвети кроз обликовање школске мреже и администрације основна је, али не и једина тема седме главе. У оквиру ове целине ауторка говори о учешћу националних мањина у школском систему, сложеним верским приликама и о статусу и јавној перцепцији

српског културно-историјског наслеђа на Косову и Метохији. Амбициозан покушај комплетне реконструкције друштвеног живота ауторка је довела до самог краја последњим, осмим поглављем „Свакодневица живота на Косову и Метохији“. Поред конвенционалних антрополошких и етнолошких мотива, какви су породични живот, традиција, обичајно право, брак, веровања и здравствене прилике, посебно је обрадила теме „етничких екцеса“ на нивоу свакодневице који укључују разбојништва, уништавање приватне и црквене имовине. У настојању да што верније ослика парадигматичне међуетничке односе она сагледава „сусрет наслеђа“ из више перспектива док гласно размишља о практичној улози митова (нпр. о „косовском предању“ као могућем основу југословенске идеологије).

Општи утисак о овој књизи (коју су 2017. наградиле две издавачке куће) тиче се првенствено њене солидне изворне основе, богате тематске структуре и објективног, аналитичког приступа. Ова прегледна реконструкција државне политике на простору који је и у деценији пред Други светски рат остао „на маргини“ није само покушај маркирања и анализе узрока „недовршене модернизације“ већ и значајан прилог сагледавању стања актуелне историографије посвећене српско-албанским контроверзама. Коначно, инсистирање др Божице Славковић Мирић на позитивним примерима суживота Срба и Албанаца представља важну новину у савременој литератури оптерећеној доминантним, негативним дискурсом.

Владан ЈОВАНОВИЋ

Јелена Рафаиловић.
Развој индустрије на Балкану – Текстилна индустрија у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца и Бугарској 1919–1929.
 Београд: Институт за новију историју Србије, 2018, 359.

Индустрија на Балкану у првој половини 20. века била је неразвијена, нарочито након Првог светског рата, због чега су балканске државе спадале у „периферију“ Европе. Претрпеле су велике материјалне губитке у свим секторима привреде, а обнављање је уследило каснијих година уз периоде рецесије и инфлације. Иако су оне биле пољопривредне државе, то није могло да утиче на привредни развој, али ипак јесте на индустријски сектор, у коме је у међуратном периоду дошло до одређеног помака и развитака.

Истраживање развоја индустрије на Балкану није било довољно заступљено у историографији, па је зато отворено и изазива заинтересованост научника. Управо због тога монографија *Развој индустрије на Балкану – Текстилна индустрија у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца и Бу-*